

BURA LÁSZLÓ, A KISEBBSÉGI ÉS HITVALLÁSOS OKTATÁS ELKÖTELEZETT SZOLGÁLÓJA

LÁSZLÓ BURA, THE COMMITTED SERVANT OF THE MINORITY AND RELIGIOUS EDUCATION

Ozsváth Judit

Abstract: The first part of the study analyzes László Bura's religious approach. László Bura not only organized and led the educational institutions of the Hungarian (both ethnic and religious) minority, but continuously maintained a critical attitude towards them. His wise thoughts were undoubtedly helpful for the whole Hungarian society of Transylvania, too. The second part of the study unwraps the face of the careful pedagogue worrying about the school, pupils and educators.

Keywords: religion, education, minority, critics, pedagogue

Bura Lászlónak a romániai magyar kisebbségi és hitvallásos oktatás szervezése és fejlesztése érdekében kifejtett tevékenységére fókuszáló írásom első részében azt a lelkületet igyekszem megfesteni, amely ebbe az irányba lendítette őt. Ehhez elsősorban a vallásos szemléletét alakító tényezőket veszem számba. Minden bizonnyal itt vannak azok az erős gyökerek, amelyek a kommunizmus sötét éveit is segítettek megőrizni hitét, és e rossz emléké kor letűnte után is nagy erővel lendítették az egyház és a magyar ügyek szolgálatára.

1990 után Bura László nemcsak szervezte és vezette a kisebbségi magyar és hitvallásos oktatási intézményeket, de folyamatos – minden elfogultságtól mentes – kritikát is megfogalmazott azok irányába. Bölcs gondolatai minden bizonnyal iránymutatóak voltak az egész erdélyi magyar társadalom számára is. Tanulmányom második részében ezek alapján rajzolom tovább az iskoláért, diákért és nevelőért szeretve aggódó pedagógus arcképét. Tanulmányomban Bura László írásaira, az ő tevékenységét méltató előadásokra, írásokra és a vele megejtett beszélgetésekre hivatkozom.

Jezsuita alma materben

A családban kapott vallásos nevelésén túl Bura László hitének, életszemléletének alakulására minden bizonnyal nagy hatással volt egykori alma materének, a szatmárnémeti Királyi Katolikus Főgimnáziumnak a szellemisége és lelkesége.

A Szatmárnémetiben 1858-ban megtelepedett jezsuiták 1912-től működtetett iskolájában (Bura 2003) töltött időről az egykori diáktárs, dr. Bauer Béla gyermekgyógyász főorvos Bura László halála kapcsán írt visszamelékezése rajzol hű képet. „Diákéveink alatt a mi életünk tartópillérei a Főgimnázium épülete, a Kálvária templom, gyermek- és iskoláskorunk szentélye és első fohásza, kitörülhetetlen emléke katolikus hitünknek. Kiváló oktatóink otthona volt a jezsuita rendház és hívő katolikus iskolatársaink szálláshelye a Püspöki Konviktus. Még éltes éveinkben is mindketten részt vettünk a 'konviktorok' találkozóin.

Itt éltük meg, emberi létünk legnyugodtabb és legigazságosabb napjait. Oktatóink, tanítóink, méltóságteljesen végezték a kötelességüket, és megjegyzem, hogy kiváló pedagógiai érzékkel. Alkotásra, munkára neveltek bennünket. Ezek a helyek döntötték el emberi létünk további minden napját.

A kisebbségi lét mindenkit és mindenhol érint vagy olykor megvisel, még gyermekkorban is. Sorsunkat, világszemléletünket és a társadalmi együttlét törvényeinek betartását, a kíméletlen történelmi idők és kényszerű sorsok alázattal és tisztességgel való elviselését. De egy szigorú, szerető, az életednek tartalmat követelő család, egy felekezeti iskola a maga történelmi erkölcsével, rendjével, az autentikus értékek felismerésével, gondozásával és nem utolsósorban azzal, hogy a teljesítményed örömlényéhez juttat már gyermekkorodban, olyan élményanyaghoz, ami egy egész életre szól.” (Bauer 2014)

A felekezeti iskolának az 1948-as kultusztörvény alapján történt államosítása miatt a sok szatmárnémeti gyermek számára igazi otthon jelentő jezsuita iskola is bezárta kapuit, így a 16 éves Bura László az Állami Magyar Fiúlíceumban folytatta tanulmányait és ott érettségizett 1950 nyarán.¹ Ettől kezdve a hitbuzgalmi egyesületeket is betiltották és az iskolákban is megszüntették a hitoktatást. Bár a jezsuiták még egy kevés ideig a városban maradtak, a szerzetesrendek 1949-es felosztatásával (és a kényszerű internálással) el kellett hagyniuk Szatmárnémetit. Mindez vezethetett volna az éppen kamaszkorú Bura László hitének gyengüléséhez, esetleg teljes elvesztéséhez is, de nem így történt. A komoly hitélet a kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen folytatott tanulmányai (magyar nyelv és irodalom) idején is jellemezte őt.

Egyetemista hitélet Kolozsváron

Bura László és több kortársa a kommunista eszmék erőteljes térhódítása idején is tartotta a kapcsolatot a római katolikus egyházzal. A fiatal László mindvégig gyakorolta vallását és ezentúl is részt vett azokon az összejöveteleken, amelyeket a Rómához következően hű papok szerveztek az ifjúság részére. Ezen alkalmak fő célja a lelkiség mélyítése volt, s hogy milyen eredménnyel történt ez, arról maga Bura László vallott egy, egyelőre kéziratban lévő írásában. A szentéletű katolikus lelkipásztorra, az ötvenes évek elejének – titkos – kolozsvári egyetemi lelkészére, Pál Józsefre emlékező soraiban Bura László hitelesen festi meg a hasonló szemléletű, Kolozsváron tanuló kortárs szatmári származású egyetemisták életét: „Az egyetemista csoport, amelynek a lelki gondozását 1952 végén elvállalta, túlnyomó többségében Szatmár megyei illetőségű volt. Szatmárból már 1948–1949-ben is többen kerültek a kolozsvári egyetemekre (a Bolyai Tudományegyetemre, az Agronómiára, a Képzőművészeti Intézetbe), 1950-től pedig még többen. Pál Józseffel kapcsolatosan persze csak azokra a katolikus hallgatókra gondolunk, akiknek többsége (az 1948-as államosításig) az egykori (állami) katolikus főgimnáziumban és a (volt) Szent Erzsébet Leánygimnáziumban tanult, s az ott magukba szívott elveket a későbbiekben is megtartotta. Ezek az egyetemisták a szatmári katolikus egyházmegye Rómához hű papjai, szerzetesei és szerzetesnői példáját és magatartását követték, akik a mindennapokban kitartottak, és elítélték az egyház Rómától való elszakításának kísérletét. Útmutatást kaptak dr. Scheffler János püspöktől, majd dr. Czumbel Lajos ordináriustól, jezsuita hittanáraiktól, P. Bátay Gyulától, P. Godó Mihálytól. Ez utóbbi (korábban kolozsvári egyetemi lelkész) irányította a szatmáriakat Eröss Lajos kolozsvári káplánhoz, akivel 1951-ben történt letartóztatásáig sikerült is megoldaniuk lelki gondjaik kezelését.

Az egyetem egyre fokozódó osztályharcos világában a szatmári katolikus egyetemi hallgatóknak sikerült megőrizniük egységüket, majd körük több, más vidékekről származó hallgatóval is bővült, olyanokkal, akik hasonló módon elmarasztalóan tekintettek az Ágoston Endre névvel fémjelzett marosvásárhelyi békepapi mozgalomra, illetőleg Adorján Károly megalkuvó gyulafehérvári kanonokokra, az egyházat Rómától függetleníteni, az állam szolgálatába állítani akaró törekvésekre.” (Bura é. n.) Bura László gondolataiból világosan kitetszik, hogy a Pál Józsefhez kapcsolódó szatmári egyetemisták csoportja már otthon közösséggé kovácsolódott, és lelki-közösségi egységük megtartása érdekében Erdély szellemi fővárosában is – önszerveződő módon – lépéseket tettek. Ilyet pedig csak a legtudatosabb személyek tesznek. Ezt a komoly lelkiséget a szülővárosban kapott nevelés alapozta és erősítette meg. A kommunista ideológia mind nagyobb tényerése idején szintén könnyű lett volna eltávolodni az egyháztól, de ő és egyetemista társai másként gondolkodtak. Utólag ismertté vált, hogy

¹ 82 éves korában elhunyt dr. Bura László. In: szatmar.ro 2014. augusztus 31. [http://www.szatmar.ro/82 éves korában elhunyt Dr Bura Laszlo/hirek/67315](http://www.szatmar.ro/82%20eves%20koraban%20elhunyt%20Dr%20Bura%20Laszlo/hirek/67315) (Letöltés ideje: 2014. október 28.)

a papság körében is voltak olyanok, akik behódoltak az új hatalom elvárásainak. Bura Lászlóék már akkor tudatában voltak ennek, s e kényes helyzetben is kitartottak a tiszta úton. A kommunista hatalom elképzelése és elvárása egy, az állammal együttműködő, Rómától elszakított katolikus egyház létesítése volt, és az egyházi közösségek életébe is bele kívánt szólni, a laikusok és klerikusok magatartását és egyházhoz való viszonyát is meg akarta határozni. (Bura 2009, 21)

Ezért is különösen értékelendő, hogy e nehéz időben Bura László és egyetemista társai hivatalosan szervezett lelkeségi mozgalom, illetve egyetemi pasztoráció nélkül is törekedtek a komoly hitéletre. Korábban említett visszaemlékezésében Bura László beszédes leírását adja ennek a „földalatti” életnek. Hogy kevésbé feltűnő legyen, kerülték a központi templomokat, így többnyire a külvárosi templomokba (a Jobbágy-utcai kistemplomba, a Szent Péter-templomba, az Írisz-telepi templomba, a Bulgária-telep templomába, illetve dr. Scheffler Ferenc hegyi kápolnájába) jártak szentmisére.

Közben feltétlenül meg kell említeni azt is, hogy a gyulafehérvári vezetéssel együttműködő Baráth Béla kolozsvári plébános-kanonok elhelyeztette, kitiltatta Kolozsvárról mindazokat a papokat, akik vele (illetve Adorján Károllyal és hasonlevő társaival) szembehelyezkedtek. Így járt Csendőr Jenő, Csiby Károly, majd a kétéves bebörtönzés után kiszabadult Eröss Lajos és a Szent Mihály templom fiatal káplánja, Hajdú Gyula is. Az egyetemisták lelki gondozása ilyenformán nagy körültekintést igényelt – ebben Dénes Anna Szeréna testvér, szociális missziós nővér játszott központi szerepet. Ilyen háttérrel vállalkozott Pál József az egyetemisták lelki gondozására.

A Kolozsváron tanuló szatmári és nagybányai egyetemisták nagyon zárt, 18–20 fős köre tehát szerzetesnők – Szeréna és Judit szociális testvér – révén értesült az egyházi élet eseményeiről.

Az egyetemisták „Jóska bácsinak” hívták a náluk alig pár évvel idősebb Pál Józsefet, akinek kéthetenkénti, vagy a szabályos időköztől eltérő (a titkos ordinárius futárszolgálati kapcsán történt) megjelenéseit meg kellett szervezni. Ha sikerült szentmisét is bemutatnia a Bulgária-telepi kápolnában vagy a Rákóczi utcai magánháznál, akkor gyóntatott is a mise helyszínén.

Amikor az egyházi futárszolgálat teljesítése kapcsán csak rövidebb ideig tartózkodott Kolozsváron, csak egy-két órát fordíthatott lelki beszélgetésre, gyóntatásra.

Az ilyen rövid látogatások is fontosak voltak az egyetemisták számára, és a rendelkezésre álló kevéske időt is igyekeztek jól kihasználni. Ezek megszervezésében Bura László is fontos szerepet játszott. Korábban említett visszaemlékezésében így vall ezekről: „Az egyetemisták lelki gondozása magánházaknál történt. Gyóntatott bent a szobában, máskor a kertben. (Ez utóbbira két alkalmas helyszínünk volt). Húsz-negyven egyetemista meggyóntatása természetesen időigényes volt, ezért minden percet ki kellett használni. Így például amikor az előre egyeztetett napon megérkezett a vonattal, ő sem tudta, hogyan szervezték meg útját Kolozsváron. Vártam például az állomáson, s közöltem, hogy ma a gyóntatás színhelye a Házsongárdi temetőben lesz. A temetőben előre kinéztük a megfelelő helyet, egy kriptát. Az idő kihasználása érdekében azonban útközben, az állomástól a temetőig is gyóntatott. Az egyetemisták sorra csatlakoztak hozzá, útközben észrevétlenül elvégezheték gyónásukat, megbeszélhették a gondjaikat. Amikor a gyónó végzett, elvált Jóska bácsitól, s pillanatokon belül csatlakozott a következő, ugyanis előre kijelölt helyeken és időben (nyilván valamennyi várakozási időre is számítva) egy-két egyetemista már készenlétben várta, sorra váltotta az elszakadót. A temetőben aztán elvezették a kiválasztott helyhez, ahol ugyancsak észrevétlenül váltakoztak a gyónók. Utólag persze már tudjuk, hogy őt az ilyen útjain is követték, az egyetemistákkal való kapcsolatát észrevehették, a teljes valóságra azonban – szerencsére – sohasem jöttek rá.” (Bura é. n.)

Pál József 1954 augusztusában bekövetkezett letartóztatása előtt a kolozsvári ferences templomban mutatott be utoljára (pünkösdkor) szentmisét az egyetemisták részére. Az ezt követő napon a Hója-erdőben találkozott a végzős hallgatókkal, ott a jövő katolikus értelmiségiek lelki-szellemi képzésének módját tervezték, kivitelezhetőségének lehetőségeit rögzítették.

Pál Józsefet az ordinárius futaraként végzett tevékenységéért tartóztatták le, de a vádpontok között az egyetemisták körében kifejtett munkája is szerepelt. A Securitate előre megfogalmazott koncepciója szerint ugyanis ez is a titkos egyházi szervezkedés része kellett volna, hogy legyen, bizonyosságul annak, hogy az egymással összefogó magyar és román klerikális reakció hogyan „rontja meg” az

ifjúságot. Konceptiós peréhez tőle akartak megtudni adatokat, ezért embertelen módszerekkel vallatták. Ha kínjában el is mondott valamit, arról szabadulása után nyomban értesítette az érintetteket. Kétheti vallatás után szabadon engedték, majd december 2-án ismét letartóztatták őt is, a későbbi jurisdikciós per néven ismert ügyben szereplőket is. Bura Lászlót 1955 márciusában tartóztatták le, és felolvasták neki a Pál József róla tett nyilatkozatát. „Egészen megnyugtató volt, hiszen semmi érdemi (terhelő) dolgot nem mondott. Hívtuk gyóntatni, jött, velem tartotta a kapcsolatot. Semmi részlet.” – írta Bura László.

Az ítélelhirdetés után a törvényszék fogházában két hónapot töltött Pál Józseffel és a jurisdikciós per többi szereplőjével. Említett visszaemlékező írásában erről az időszakról is szól. „A matracokból kihúzott szálakból rózsafüzéreket készítettünk, kisebbeket és nagyobbakat. (...) Pünkösd előtt valaki (talán éppen Pál József) csomagot kapott, benne 'vin tonic' – valójában misebor – és rejtetten ostya. Vasárnap minden kellék megvolt a rendes szentmise bemutatásához. Az ünnepi misén még virág is volt. Aznap reggel vittek a heti tízperces sétára a hosszúkás keskeny börtönudvarra. Az udvar közepén végighúzódó szélesebb virágágyat kellett gyorsan – tulajdonképpen szinte futva – kerülgetni. A virágágy két oldalán kicsiny virágtövek voltak, az egyikén egyetlen kicsiny virág. Pál Jóska a sorban előttem ment. Az udvar végében őrtorony, a ránk figyelő őr időnként ránk szólt: 'Nem szabad beszélgetni!' Mi azonban suttogva megbeszéltük: valamelyikünk megpróbálja a virágot leszakítani. Nekem sikerült, a cellában örömmel adhattam oda neki, helyezze az 'oltárra'.”

Bura Lászlót a Nagyvárad Katonai Törvényszék államellenes szervezkedésért hat év börtönbüntetésre ítélte, ám ügye újratárgyalásakor (1956. június végén) megszüntették ezt a vádpontot. Ekkor már „csak” öt év büntetés maradt tiltott (vallási tartalmú) kiadvány terjesztéséért, amelynek letöltése alól azonban az 1955. évi kegyelmi dekrétum felmentette.

A 23 éves Bura Lászlót tehát a börtönben is imádkozva és szentmisét hallgatva „látjuk”. Vallásos életében nem látszik törés. A sötét erők manipulációi pedig kétség kívül szabadulása után is folytatódtak, s az azok elől való kitérés nyilván nem volt egyszerű. A komolyan megalapozott hit minden bizonnyal minden körülményben a – helyzethez képest a – lehető legjobb úton tartotta Bura Lászlót.

Egyetemi helyett iskolai katedrákon

Államvizsgáját követően a letartóztatásáig az ígéretes tehetségű Bura László főgyakornokként tevékenykedett az egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszékén, de a börtönből való szabadulása után már nem térhetett vissza oda. Így hazaköltözött szülőföldjére és 1956–1997 között szatmárnémeti és környéki általános iskolákban és líceumokban tanított. A doktorátusra való beiratkozását professzorai a nyelvtudományban való elmélyülés céljából szorgalmazták, ez azonban a politikai előzmények miatt sokáig nem volt lehetséges. Az 1965-ben megnyert rehabilitálási pere után végül 1968-ban felvették a Babeş-Bolyai Tudományegyetem filológiai karára doktori képzésre, 1972-ben megszerezte a filológia doktora tudományos címet. Nyelvészeti tárgyú doktori értekezését a faipari kismesterségek szakszókincsének kutatása témában írta.²

Kutatásait iskolai tanári munkája mellett is folytatta, írásaival folyamatosan jelen volt a különböző nevelésügyi és nyelvészeti lapok hasábjain, majd felgyűjtött anyagait kötetekben is közreadta. „A nyelvészeti kutatómunkát professzoraimnak köszönhetően nem hagytam abba. Elláttak szakkönyvekkel, vállalták szakmai irányításomat, a tanszéken kapott egyéni feladatok így tanulmányokká formálódhattak, közben újabb kutatási területeket és témákat is kereshettem. Az iskolai neveléshez és a pedagógusok önképzési-továbbképzési gondjaihoz, végül iskolaszervezési feladataihoz kötődő tanári-pedagógusi pályám folyamán végzett nyelvtudományi kutatómunkám és más szakterülethez kapcsolódó tudományos tevékenységem gyakorlatilag mindvégig érzékeltették,

² Doktori disszertációja tárgyál olyan kutatási területet kellett választania, amely nem képezte ideológiai-politikai támadások lehetőségét, ezért fordult a lexikológia felé. A tíz fafeldolgozó kismesterség szakszókincsének összegyűjtése és feldolgozása folyamán találkozott több kiveszőben levő kismesterséggel (szitakötő, kötélverő, gubás, mézeskalácsos), ezek szakszókincset és néprajzi vonatkozásait is összegyűjtötte és megírta.

hogy az életemet a körülmények alakították-kötötték az iskolához” – fogalmaz a halála előtti évben kiadott kötetébe illesztett visszatekintő írásában (Bura 2013, 186).

Nem hagyta a templomot és az iskolát

Az 1989-es rendszerváltozást követően kezdődött Bura László iskolaszervezői tevékenysége. 1990 januárjában megválasztották az akkor vegyes tannyelvű szatmárnémeti 5-ös számú Ipari Líceum igazgatójává. A kétnyelvű líceumból a második félévben 10 párhuzamos magyar tannyelvű osztállyal és esti tagozattal rendelkező líceum lett, és 1990 őszétől már régi nevén, Kölcsey Ferenc Líceum néven működött. 1991-ben Bura László hozzájárult ahhoz, hogy a líceum épületében annak tanáraival meginduljon a Református Szemináriumi Líceum, és a Római Katolikus Szemináriumi – a későbbi Hám János Római Katolikus Teológiai – Líceum.

Egyházával is élő kapcsolatot ápolt, az új rendszer kezdetétől felajánlotta szolgálatait egyházmegyéje vezetőinek.³

Reizer Pál püspök pásztori feladatának érezte, hogy az egyházmegyéjében élt és működött szent életű személyek életét példaként állítsa hívei elé. A világegyház más kelet-európai országainak püspökeihez hasonlóan kiemelt figyelmet fordított a kommunizmus áldozataiként a hitükért börtönt és vértanúságot szenvedett hitvallók bemutatásának. Ilyen volt dr. Scheffler János, a szatmári egyházmegye korábbi püspöke, akit 1948-ban tiltottak el minden egyházi működéstől, később pedig koholt vádak alapján bebörtönöztek. A jilavai börtönben elhunyt Scheffler püspök vértanúként való tisztelete egyre fokozódott az egyházmegyében, így Reizer püspök kezdeményezést tett a katolikus egyházban szokásos boldoggá avatási eljárás beindítására. Az eljárás megindításához szükség volt a szent életű egyházi előljáró életrajzának megírására, s ezzel a feladattal – miután Sípos Ferenc ordinárius visszautasította a felkérést – a magyartanárként működött Bura Lászlót bízta meg a főpásztor. Ezt a megbízást nyilván hitélete, felkészültsége, egyházi ügyekben való jártassága alapján érdemelte ki, nem sokkal az 1989-es fordulat után.

A három és fél évtizede tanárként tevékenykedő négy gyermekes édesapa igényes munkát végzett, ami alapjául szolgált a boldoggá avatási eljárás 1994-es elindításához. Ennek részleteit e helyen nem ismertetem, de a kérdésnél maradva rövid kitérőt teszek Bura László és Scheffler János „kapcsolatát” illetően. Mégpedig azért, mert előbbit közlelő ismerve, úgy érzem, ez – az azóta hivatalosan is a boldogok sorába emelt – egyházi ember szintén meghatározó „elem” volt Bura László hitének, emberi „tisztulásának” folyamatában.⁴ Bura László igazi példaképként, védelmezőként tekintett Scheffler püspökre és személyes életében is tapasztalta az ő „közbenjárását”. Azon túl, hogy Scheffler János hiteles élete minden bizonnyal vonzó és erőt adó volt Bura László számára, számos hasonlóság is felfedezhető kettejük életútjában, ami nyilván szerepet játszott a „barátság” kialakulásában. Scheffler olyannyira fontos volt Bura László számára, hogy amikor már tudta, hogy a gyilkos kór dolgozik testében, meggyőződéssel emlegette, hogy meg fogja érni a boldoggá avatást. S ez valóban meg is történt 2011-ben.

Amint a gyermek- és ifjúkori vallásos nevelés biztos alapként és erőként volt jelen Bura László életében, ugyanúgy a Scheffler Jánoshoz fűződő „barátság” is a hitben, a szolgálatban megtartó erőt jelentette számára az 1989 utáni időben. „Érzem, hogy segít tisztulni és új erővel dolgozni” – mondta meghatóva az említett magánbeszélgetésben.

A magyar és hitvallásos iskolák megszervezése és vezetése mellett Bura László a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Pszichológia és Neveléstudományok Kara óvoda- és iskolapedagógusokat képző kihelyezett tagozatának megszervezését és tanulmányi igazgatását is elvállalta öt éven át.

³ A kommunista diktatúra 1989 decemberi bukása után az új államhatalom kinyilvánította a vallásszabadságot és elismerte minden vallásfelekezet korábban megszüntetett területi szervezési rendjét, így a Szatmári Római Katolikus Egyházmegye is külön püspökségként folytatta – immár szabad – életét. Sípos Ferenc ordinárius két és fél hónapig kormányozott, ezután Reizer Pál személyében saját püspököt kapott az egyházmegye.

⁴ Egy nagyon személyes, meghitt hangulatú – 2004 őszén megejtett – beszélgetés során megtisztelő bizalommal szólt nekem a Scheffler Jánoshoz fűződő „barátságáról” és annak emberi értelemmel megmagyarázhatatlan „eleméről”.

Építő kritika – a jobbításért

Az intézményvezetői és tanári munka során világosan látta a világi és egyházi oldal mulasztásait, hiányosságait, és ezekre merész hangú írásokban is rámutatott. Kétségtelen, hogy mindvégig a jobbítani akarás szándéka vezette. Fontosnak tartotta az időszakos számvetést, revideálást, ezért is szívesen vett részt a különféle szociológiai felmérésekben. „Tudjuk, hogy jelenünk bonyolult átalakulási folyamat, következésképp az erőteljes szellemi vajúdasban csakis akkor alakíthatunk ki helytálló, egyházunkat és egész közösségünket szolgáló elképzeléseket, cselekvési stratégiát, ha ténymegállapításaink valós adatokra épülnek, ha tárgyilagosan megvizsgáljuk, mérlegeljük az iskolai közösségeinkben megfogalmazott kérdéseket, kételyeket, helyzetértékeléseket, s ha nem félünk a megállapítások kimondásától. Némelykor kísért ugyanis az elkendőzés, az elhallgatás, a megszépítés törekvése” – írta (Bura 2000).

Bura László jól tudta, hogy a kisebbségi és hitvallásos oktatás kérdése nem csak a helyi vezetőkön és támogatókon múlik, mégsem a „nagy” rendszert ostromozta, mert elsődlegesen az alulról és belülről jövő megújulás erejében hitt. „A kilencvenes évek első felében az akkori katolikus líceumok igazgatói többször tanácskoztak szervezési kérdésekről, napirendre került oktatásunk tartalma is. Így ők is megállapíthatták: a tankönyvek (közismerten) túlszűfoltak, tartalmukban még hibás világ- és történelemszemlélet, proletkultos szellemiség is fellelhető. Líceumainknak azonban azóta sem sikerült olyan szaktanári munkaközössége(ke)t kialakítani, amely(ek) ezeket tudatosan számba vették volna, avagy kidolgozták volna a katolikus egyház korszerű álláspontját, tanítását bármelyik tudományág, „tantárgy”, de legalább a kifogásolható tankönyv – például a biológia – lényeges fejezetei vonatkozásában (noha ezek sokszorosítása, terjesztése ma már megoldható)” – vallotta. (Bura 2000) „Senki sem tilthatja meg, hogy tudományos igénnyel mi is elmondjuk a véleményünket” – buzdított merészen (Bura–Jakabffy 2002, 18).

A materialista szemléletű tankönyvek tovább éléséért, kritika nélkül való terjesztéséért több alkalommal is szót emelt: „A romániai oktatásban használt tankönyvek lényegében materialista világszemléletűek (kiemelten a biológia, de bizonyos értelemben a lélektan és a filozófia is), kifogásolható (gyakran hamis) társadalmi képet festenek a történelem, irodalom tankönyvek is (ezekből csak a politikai hősök tűntek el, a tankönyvek életszemlélete gyökereiben keveset módosult).” (Bura 2011, 154)

Bura László joggal hiányolta a hitvallásos oktatás stratégiai rendszerét. Az összehangolatlan, átgondolatlan, sajátos helyi elképzelés szerinti munkát nem tartotta jónak. „Sem romániai, sem erdélyi viszonylatban nincsen átfogó és egységes katolikus oktatási stratégia; a valóság: egyáltalán hiányzik a valós állapotokra épülő, átgondolt stratégia” – írta (Bura 2011, 153).

De ugyanilyen nyíltan véleményezte a hittanárok munkáját, az ő továbbképzésüknek és következetes lelki vezetésüknek a hiányát, a plébánosok, diákok és szülők viszonyulását a hittanhoz, a módszertani kérdéseket is. Helyesen látta azt is, hogy a vallásos nevelés, történjen az az iskola vagy a plébánia falai között, nem állhat meg csupán az ismeretközlésnél, hiszen ez éppen a Jézus által meghirdetett örömhír lényegétől fosztaná meg a gyermekeket. „Katolikus nevelésünk egyik kulcskérdése, hogyan szervezi meg az egyház – és milyen minőségi szinten – az iskolai hitoktatást. (...) Nem szabad azzal áztatnunk magunkat, hogy a hitoktatás terén minden lehetségest megtettünk, s azzal sem, hogy a hitoktatás és a katekézis terén teljes és mindenben hibátlan megoldást találunk” (Bura–Jakabffy 2002, 35) – gondolatai ma, amikor sok támadás éri az iskolai vallásórákat, különösen nagy aktualitással bírnak.

Őszintén feltárta az egyik Szatmár megyei teológiai líceum igazgatójának kinevezése körüli elégedetlenkedését is, sőt annak okaira is rávilágított: „Az intézmény vezetésével kapcsolatosan a püspöknek hamarosan gondot okozott a klérus több tagja, oka (a legtöbb esetben) elsősorban a papok középiskolai (a gyulafehérvári elszigeteltségben működő kántoriskolai) múltjában rejlett, másrészt abban, hogy nem rendelkeztek megfelelő didaktikai képzettséggel, végül pedig szemléletmódjukban, amely az egyházat felülről lefelé tagolt uralmi viszonyrendszerben képzelte el, amelyben őket vezető

szerep illeti meg. Ebből eredően a szemináriumi (teológiai) liceum igazgatói tisztségét maguknak követelték.” (Bura 2009, 101)

Az előző sorokban különösen meglepő a hetvenedik évét már betöltött Bura László nyitottsága és haladó szellemisége.⁵ Az iskolaigazgatóról vallott nézeteit ő így fogalmazta meg: „Nagyon fontos szempont: az iskolát a közösséget szolgálni akaró személynek kell vezetnie, visszahúzó jelenség a csak vezetői beosztásra, „hatalomra” töre igazgató. A ’hatalom’ kísértése egyébként nálunk két irányban csábít. A restauráció felé és a parancsokkal való irányítás felé. A restaurációs igény nem azt mérlegeli, hogy mi a legelőnyösebb ma, hanem hogy mire ad jogot – állítólag – a tegnap.” (Bura–Jakabffy 2002, 31)

Szintén éleslátásról tanúskodik az egyházi szakiskolák indításának szorgalmazása is (Bura–Jakabffy 2002, 24).

Megjegyzendő, hogy negyed évszázaddal a rendszerváltozás után is csak igen gyenge kezdeményezések indultak ezen a területen.

Bura László számos észrevétele, jobbítani akarást szorgalmazó gondolatai között természetesen a pedagógusra vonatkozókat is találunk. E téren főképpen az érték közvetítő szerepet hangsúlyozta, és – bár ő főként a kommunista éra mereven leszabályozott, főként az ismeretszerzésre kihegyezett tanügyi rendszerében tanárkodott – több esetben nyomatékosította a nevelőmunka személyiségfejlesztésre való irányítását: „Tudatosítanunk kell tanárainkban azt, hogy minden pillanatban értéket közvetítenek, ezért kerülniük kell mindent, ami értéktelen és csak az adott pillanat fogyasztói divatját képviseli, ami üres tudást ad, de személyiséget nem fejleszt, ami Isten helyett valamilyen pótszert akar nyújtani az embereknek. Mindezt úgy, hogy igazodjék a gyermek jogos igényeihez, életkori sajátosságaihoz, hogy ne elriasszon, hanem magával hívjon.” (Bura–Jakabffy 2002, 32–33)

Az ide kapcsolódó gondolatok mindegyikében egyúttal saját magát is kimondta Bura László. Az örök kutatóként megfestett tanár képében elsősorban őrá ismerhetünk: „Mindent egy tanár sem tudhat, de állandó felkészüléssel kell elsajátítania a legújabb információkat is, hogy naprakész lehessen és munkáját valóban teljes odaadással tudja végezni. Ugyanakkor egy tanár ne legyen hivalkodó sem: a diákot nem megalázni kell. Megjegyezném itt még, hogy ugyanilyen fontos az örök ’tanulni tudás’, kíváncsiság és a tudásvágy tovább éltetése a tanítói évek alatt is.

A másik oldala a ’jó tanárnak’ talán az együttműködésre való hajlam. Mivel minden diák külön világ, ezért igyekeznünk kell lehetőleg megismerni őket és közvetlen kapcsolatot ápolni velük.”⁶

Összegzés – helyett: kollégák emlékező értékelése

Bura László iskolaüggyel kapcsolatos gondolatainak sorát még hosszasan lehetne folytatni, írásom záró részében viszont most nem az ő, hanem a kollégák róla vallott soraiból szemlézek. Halála után a BBTE Pszichológia és Alkalmazott Didaktika Intézete szatmárnémeti kihelyezett tagozatának munkatársai kis összeállítással emlékeztek kedves tanártársukra. E sorok hitelesítik talán a legjobban a fent leírtakat. „Töretlen munkakedvét, fáradtságot nem ismerő oktatásszervező, tudományos és oktatói ténykedését mindannyian csodáltuk. Igazgatóként valóban az alapoktól kezdte egyetemi tagozatunk megteremtését: az engedélyek beszerzése, az épület berendezése, a megfelelő szintű oktatók toborzása gyors és haladéktalan munkát igényelt. Mi munkatársai szabad kezet kaptunk tevékenységeink megszervezésében és kialakításában, kutatói-oktatói munkánk megtervezésében. Ennek a kezdeti tapasztalatszerzésnek a későbbiekben vettük igazán hasznát, amikor már megerősödve és kiteljesedve dolgozhattunk. A jelenből visszatekintve annak a közösségi szellemnek és együttes munkálkodásnak tulajdonítjuk elért sikereinket, amelyet Bura László kollégánk teremtett meg intézményünkben. Bura László tanárkollégánk jelenléte az egyetemi tagozatunkon, illetve velünk való együttműködése arról

⁵ A katolikus értelmiségieket tömörítő Pax Romana erdélyi csoportjának tagja, majd több évig elnökeként különös felelősséget érzett az egyház életéről való gondolkodás (és nem csak gondolkodás) II. vatikáni zsinat szellemében való megújítása iránt.

⁶ Nyelv és otthon bővületében. In: Szatmári Friss Újság 2010, szeptember 18.

<http://szabocsaba.blogspot.ro/2014/08/bura-laszlo-portre.html> (Letöltés ideje: 2014. november 10.)

győzött meg mindnyájunkat, hogy a folyamatos szellemi munka fiatalít, idős korban is rejtett energiákat szabadíthat fel az értelmiségiből” – fogalmazott Végh Balázs Béla oktatási igazgató (Muhi–Végh–Szabó–Thalmeiner–Ádámkó 2014, 131).

Szabó–Thalmeiner Noémi is (egyebek mellett) a szakmai igényességét és a közvetlenségét hangsúlyozta: „Céljai, feladatai voltak, melyek éltették. Minden feladat egy új kihívás volt számára, melynek megoldásában körültekintően, igényesen járt el. Kritikus szellemisége is leginkább e téren nyilvánult meg, hiszen a pontos adatok, a valóság hű leképezése egyik vezérelve. A tények felsorakoztatása mellett nagyon jól átlátja a logikai összefüggéseket, a kapcsolatokat s ezeket írásaiban meg is fogalmazza. (...) Tudományos munkássága mellett nagyon jó kolléga, vezető, közösségi ember, barát is volt. (...) Bár igazgatóként ismertem meg, sosem érezte felsőbbrendűségét, kollégáit, a hallgatókat partnernek tekintette és tisztelte. A vele való találkozások építő jellegűek voltak, a gyűléseket a feladatok megoldása közben a humor hatotta át, hiszen nagyon sok jó viccet tudott, s ezeket meg is osztotta velünk. Szívén viselte a tanári kar sorsát is, hiszen fontosnak tartotta folyamatos fejlődésünket, s ebben ő is tevékenyen részt vett.” (Muhi–Végh–Szabó–Thalmeiner–Ádámkó 2014, 133–134).

A Hám János Római Katolikus Teológiai Líceum igazgatójának gondolatai szintén visszaigazolják mindazt, amit Bura László iskoláról vallott elvei között olvashattunk: „Megalapozta intézményünk hosszútávú fennmaradását, biztosította fejlődésének feltételeit, személyisége meghatározó szerepet játszott iskolánk szellemiségének formálódásában. (...) Nagyon sok év távlatából visszatekintve látjuk, hogy a kezdetekkor kifejtett tevékenysége elengedhetetlen volt a Hám János mai arculatának a kialakulásához.” (Muhi–Végh–Szabó–Thalmeiner–Ádámkó 2014, 134).

Szép gondolatsorának végén Muhi Sándor példaképként állítja az utókor elé Bura Lászlót: „Ne sajnáljuk, és ne irigyeljük Bura Lászlót, hanem próbáljunk a példájából okulni, tanulni, hiszen az ő egész élete nyilvánvaló, megcáfolhatatlan bizonyíték arra, hogy minden körülmények között lehet és érdemes tevékeny, értelmes és hasznos életet élni.” (Muhi–Végh–Szabó–Thalmeiner–Ádámkó 2014, 131).

Tanulmányom végére nem illesztek külön összegző gondolatokat, úgy gondolom, a fenti idézetek a lehető legpontosabb és leghitelesebb értékelést nyújtották e komoly lelkiségű és szellemiségű erdélyi magyar pedagógusról és kutatóról.

Felhasznált irodalom

Bauer Béla (2014): In memoriam dr. Bura László. <http://blog.bauerbela.ro/2014/08/in-memoriam-dr-bura-laszlo.html> (Letöltés ideje: 2014. október 28.)

Bura László (2000): Fél siker = fél sikertelenség. Merre tartanak katolikus (ún. teológiai) líceumaink? In: Keresztény Szó 2. sz. <http://www.epa.hu/00900/00939/00014/text.htm> (Letöltés ideje: 2014. november 10.)

Bura László–Jakabffy Tamás (szerk., 2002): Meglátomás. Státus Kiadó, Csíkszereda

Bura László (2003): Második évszázad (1904–2004). Státus Kiadó, Csíkszereda

Bura László (2009): A megújuló egyház. Státus Kiadó, Csíkszereda.

Bura László (2011): Pillanatképek jövőbelátáshoz. Státus Kiadó, Csíkszereda

Bura László (2013): A többszólamúság ösvényein. Státus Kiadó, Csíkszereda

Bura László (é. n.): Pál József (kézirat)

Muhi Sándor–Végh Balázs–Béla–Szabó–Thalmeiner Noémi–Ádámkó István (2014): Bura László (1932–2014). In: Magiszter 3

Nyelv és otthon bővületében. In: Szatmári Friss Újság 2010. szeptember 18.

<http://szabocsaba.blogspot.ro/2014/08/bura-laszlo-portre.html> (Letöltés ideje: 2014. november 10.)

82 éves korában elhunyt dr. Bura László. In: szatmar.ro 2014. augusztus 31. http://www.szatmar.ro/82_eves_koraban_elhunyt_Dr_Bura_Laszlo/hirek/67315 (Letöltés ideje: 2014. október 28.)

Szerző

Ozsváth Judit Babes-Bolyai Tudományegyetem Pedagógia és Alkalmazott Didaktika Intézet. E-mail: ozsvathjudit@yahoo.com

